

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาอาหารสู่ครัวโลก ในพื้นที่กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยคณะวิจัยดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และนำเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาอาหารสู่ครัวโลกในครั้งนี้พบว่าฐานการผลิตระดับชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญที่ทำความเข้าใจไปกับการพัฒนาระบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารด้านอื่นๆ เพื่อให้ก้าวไปสู่ความต้องการของผู้บริโภคในชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และต่างของโลก ให้เกิดรูปธรรมความมั่นคงได้อย่างแท้จริง นั้น ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยมุ่งเน้นการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในการสร้าง “ความรู้” ต่อการจัดการตัวเองของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยาง ด้านอาหารโดยเฉพาะข้าว พัฒนาไปสู่วิถีการเกษตรอย่างยั่งยืนในกระบวนการต้นน้ำ ที่มีการผลิตข้าวโดยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่มวิสาหกิจฯ ภายใต้กระบวนการวิจัย โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์ธาตุอาหารในปุ๋ยที่กลุ่มวิสาหกิจฯ สามารถผลิตขึ้นใช้เองในการใช้ปลูกข้าว และพืชอื่นๆ ที่ปลูกในกลุ่มวิสาหกิจฯ การสร้างความเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิต โดยอาศัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีซึ่งเป็นกระบวนการกลางน้ำที่ทีมนักวิจัยการของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้คิดค้นภายใต้องค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์และให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการนำเอาผลผลิตมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ราคาสูงขึ้น เป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นแก่กลุ่มวิสาหกิจฯ สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการปลายน้ำ ภายใต้โครงการวิจัยที่กลุ่มวิสาหกิจฯ จะสามารถนำไปผลิตเพื่อต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่อไป ได้แก่ การผลิตข้าวอกหนึ่งเพื่อปรับปรุงคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวที่เหมาะสมใช้รับประทานสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผลิตภัณฑ์ข้าวแต่น้ำแดงโม ที่สามารถสร้างเป็นแบรนด์ของชุมชนได้ และผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ได้จากข้าวกล้องและข้าวกล้องงอกเพื่อเพิ่มมูลค่า ให้แก่วิสาหกิจชุมชนอีกด้านหนึ่งได้

กระบวนการทำงานครั้งนี้เริ่มต้นด้วยงานวิจัยของทีมนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ร่วมกับชุมชน โดยการตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มปลูกข้าวบ้านหนองยาง ต่อจากนั้นได้นำข้อมูลความรู้มาขยับสู่การทำงานวิจัยร่วมกันตามความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจฯ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการพัฒนาอาหาร โดยอยู่บนพื้นฐานข้อมูลฐานทรัพยากรของกลุ่มวิสาหกิจฯ เมื่อประมวลผลจากการดำเนินงานพบว่า ความรู้ที่ได้มาจากการทำงานร่วมกัน สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงกับพื้นที่วิจัย วิธีการผลิตจากเดิมที่มีการใช้สารเคมี มาเป็นพื้นที่ที่ใช้สารอินทรีย์ที่มีจุดเด่น

คือ การนำเอาเศษวัสดุเหลือทิ้งมาใช้ผลิตเป็นปุ๋ยที่ใช้ในกลุ่ม และยังมีการต่อยอดที่เกิดกลุ่มต่างๆ อีกมากมายภายในกลุ่มวิสาหกิจ ที่กลุ่มวิสาหกิจฯ ได้ตั้งชื่อว่า “บริษัท” ได้แก่ บริษัทแปรรูปข้าว บริษัทถ่านไบโอชาร์ บริษัทจัดการศัตรูพืช บริษัทรถไถ บริษัทนาข้าวอินทรีย์ บริษัทโรงอบ บริษัทโรงสีข้าว เป็นต้น เป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจฯ เพิ่มมากขึ้น

การเกิดผลกระทบจากการดำเนินการวิจัย ภายหลังจากการดำเนินโครงการวิจัยก่อให้เกิดกลไกของการทำงานในด้านการพัฒนาอาหารสู่ครัวโลก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งทำให้เกิดกลไก ดังนี้

1. กลไกการทำงานระดับกลุ่ม เป็นการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยาง ที่สมาชิกกลุ่มแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. กลไกการทำงานของภาครัฐ ซึ่งจะมีหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับพื้นที่ และระดับจังหวัด เข้ามามีส่วนเสริมและทำงานร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจฯ ทั้งการวางแผนเข้าสู่นโยบายของหน่วยงาน ทำโครงการร่วมกับชุมชน เพื่อให้งานด้านความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มวิสาหกิจฯ เกิดความยั่งยืนได้จริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่อยอดมาจากการดำเนินการวิจัยพัฒนาอาหารสู่ครัวโลกหน่วยงานของจังหวัดมหาสารคาม ที่เข้ามาสนับสนุน ได้แก่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก) เข้ามาจัดสรรพื้นที่ และไร่แสนดี เป็นศูนย์เรียนรู้ในด้านการทำการเกษตรโดยยึดศาสตร์พระราชาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สนับสนุนรถไถเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม กรมทรัพยากรธรณีสนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล สำนักงานพลังงานจังหวัดสนับสนุนโซลาร์เซลล์ และแท่งค้ำน้ำเพื่อสูบน้ำใช้ในการเกษตรของกลุ่ม สถานีพัฒนาที่ดินให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงดิน เป็นต้น การขยายกลไกการตลาด ภายหลังจากการดำเนินโครงการวิจัยแล้ว ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นของกลุ่ม ได้แก่ ข้าวเหนียวดำ ข้าวหอมใบเตย ข้าวไรซ์เบอร์รี่ และสินค้าทางการเกษตรอื่นๆ ได้นำจำหน่ายทั้งที่ไร่แสนดี ตลาดสีเขียวของจังหวัด ตลาดที่จัดขึ้นโดยสหกรณ์การเกษตรจังหวัด ออกบูทงานต่างๆ ของหน่วยงานราชการ และตลาดออนไลน์จัดส่งสินค้าทางเคอรี่

การสร้างความร่วมมือของเครือข่าย การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยาง ได้เข้าร่วมทำงานกับองค์กรอื่นๆ เป็นการพัฒนาศักยภาพของทีมทำงานทั้งด้าน แนวคิด ทักษะการทำงาน การเชื่อมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ จะทำให้กลุ่มฯ มีความมั่นใจมีการทำงานร่วมกับกลุ่มสมาคมคนสารคาม กลุ่ม YSF กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มบิสคลับ กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยาง ยังมีโอกาสได้ขยายผลงานของกลุ่มให้แก่ชุมชนใกล้เคียง และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กลุ่มต่างๆ เข้ามาศึกษา เพื่อนำไปเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มตนเอง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการที่อาหารเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และคนไทยก็มีความสามารถที่จะทำให้ “สินค้าเกษตรธรรมดา” กลายเป็น “อาหารอันทรงคุณค่า” นำมาซึ่ง “รายได้ให้กับชุมชน” ยกระดับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างฐานการผลิตรองรับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความพยายามของรัฐบาลในการผลักดันให้อาหารไทยเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั่วโลกได้เกิดขึ้นหลายสมัยของรัฐบาลที่ผ่านมา โดยกำหนดเป็นนโยบายที่เด่นชัดและจริงจังขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 โดยรัฐบาลในขณะนั้นได้มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมของอาหารไทย ภายใต้แนวคิด “Kitchen of the World” เพื่อให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็น “ครัวของโลก” โดยมีจุดเน้นที่การส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารพร้อมรับประทาน และอาหารสุขภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนจุดเน้นเชิงนโยบายโดยขับเคลื่อนภายใต้ชื่อ “Kitchen of the World : ครัวไทยสู่ครัวโลก” ซึ่งขยายขอบเขตให้กว้างมากขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพของอาหารครอบคลุมตั้งแต่วัตถุดิบจากภาคเกษตรที่ส่งตรงมาจากแปลงปลูกไปจนถึงผู้บริโภคหรือที่เรียกว่า “From Farm to Table” ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยางได้ขับเคลื่อนในการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโดยมุ่งเน้นในการผลิตข้าวที่เป็นทรัพยากรเด่นของกลุ่มฯ ในการผลิตข้าวอินทรีย์ตั้งแต่กระบวนการผลิตโดยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองในกลุ่ม มีการนำเอาวัตถุดิบที่เหลือใช้ในชุมชนมาผลิตเป็นปุ๋ยหมักแล้วนำไปใช้ในแปลงนา เป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการลดค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการทำนา ผลผลิตที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการที่ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการผลิตจนได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้นเป็นสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจฯ ที่สร้างรายได้แก่กลุ่มฯ เพิ่มขึ้น

สิ่งสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจกลุ่มปลูกข้าวบ้านหนองยางให้เป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ จากเกษตรที่เกิดจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั่นคือ การดำเนินการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในทุกภาคส่วน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สมาชิกในชุมชน ร่วมมือกันทำงานเชิงบูรณาการ ทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งจะ เป็นวิถีทางที่ช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยางประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนซึ่ง Wasko and Farai (2000) ได้อธิบายว่า การจัดการความรู้เป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์การ ซึ่งการจัดการความรู้คือการค้นพบการแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดองค์ความรู้และการได้มาซึ่งองค์ความรู้ใน ความรู้ที่กระจัดกระจายโดยผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทำให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ องค์การประสบความสำเร็จ

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. มหาวิทยาลัยควรมีการบูรณาการหลากหลายสาขาช่วยหนุนเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ครบวงจร เช่น การทำบัญชี การออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์สินค้าและการจัดการตลาด มาเป็นพี่เลี้ยงและฝึกปฏิบัติจริงให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของรัฐในระดับพื้นที่ควรนำแนวทางและวิธีการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองยางไปขยายผลสู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ให้เป็นแบบอย่างเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดี สร้างความเข้มแข็งสร้างอาชีพ ให้กับชุมชนของตน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยขยายพื้นที่การทำวิจัยไปสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ให้ครอบคลุมความต้องการในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2. ควรวิจัย และพัฒนาต่อยอดในการสร้างแบรนด์ สัญลักษณ์สินค้าบรรจุภัณฑ์ ไปสู่ตลาดระดับชาติและนานาชาติ